

Concept per l'introducziun dal rg è gia en truclet

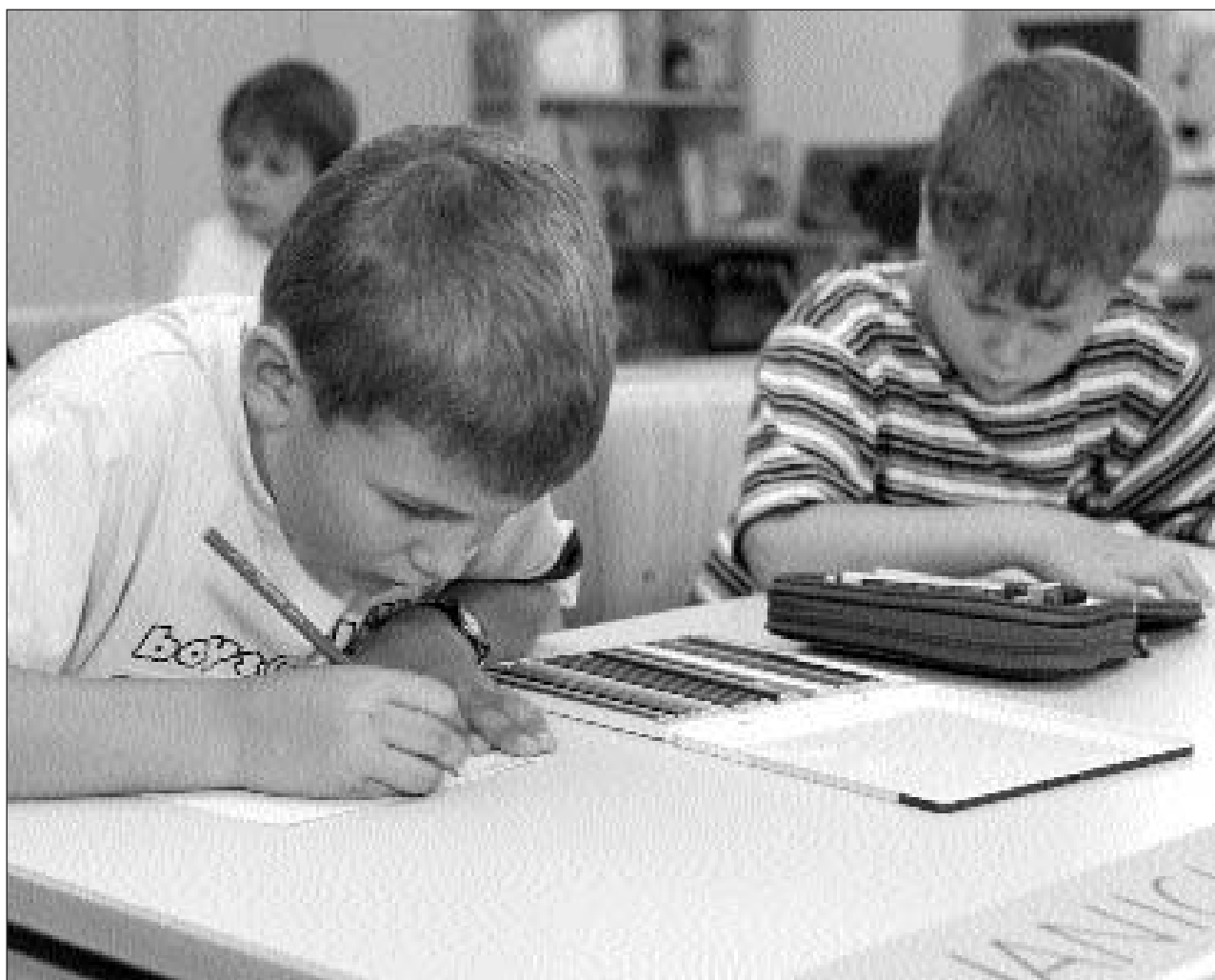
Cun ina «maisa radunda» vul cusseglier guvernativ Claudio Lardi actualisar il concept existent davart l'introducziun dal rg en scola

DA MARTIN CABALZAR

■ **Quai è vegnì cuschentà fin qua en la publicità: Gia 1997 aveva la regenza incumbensà il departament d'educaziun, cultura ed ambient d'elavurar in concept concret davart l'introducziun dal rg en scola. Il departament numnà ha alur installà il december 1997 ina grupp da concept cun l'incumbensa «da preschentar fin la stad 1999 in concept concret per l'introducziun dal rumantsch grischun en las scolas».** Il schaner 1999 ha la grupp da concept mess en consultaziun in questunari davart la giustificaziun d'introducì il rumantsch grischun sin ils differents stgalims da la scola primara, secundara e reala, dentant era en las scolas medias e professunalas. Dals 330 questunaris tramess als magisters rumantschs èn 210 (63,1%) vegnids returnads. Dals questunaris returnads derivan 44 dal stgalim inferior, 64 dal stgalim da mez, 32 da la scola secundara, 26 da la scola reala e 6 dal gimnasi inferior. Tenor repartiziun idiomatica en 84 ord l'intschess sursilvan, 53 putèr, 51 vallader, 20 surmiran e 2 sutsilvan.

Conclusiuns dals magisters

La mesadad dals magisters (50,5%) en stads da l'avis che il rumantsch grischun duaia vegnir introducì per sin il stgalim superior, 49,4 pertschient giavischan ina introducziun sin il stgalim primar, da quests prefereschan 41,2 pertschient in'introducziun gia sin il stgalim inferior e 58,8 pertschient sin il stgalim mez. Ils magisters manegian che il rumantsch grischun duaia vegnir integrà en il rom da rumantsch u en auters roms e na betg vegnir introducì cun lecziuns spezialas. 60 pertschient dals magisters èn da l'avis che scolaras e scolaras duaian pudair chapir a la fin da la scola populara texts pli lungs en rumantsch grischun, 14 pertschient èn schizunt da l'avis che lur enonuschientschas duessian esser sufficientas per chapir in text pli difficil. Tar l'introducziun dal rumantsch grischun en scola èn 57 pertschient da l'avis ch'ins stoppia resguardar differenzas regiunalas tar l'introducziun dal rg. Cunzunt en l'intschess dal putèr vegn quai pretendì da 80% dals magisters.

L'introducziun dal rumantsch grischun en scola vegn a fatschentar ils proxims onns intesivamain magisters e scolaras.

MAD

La decisiun da la regenza da 1996

La regenza en sia cumposiziun viglia (Caluori, Maissen, Bärtsch, Aliesch e Huber) ha prendì ils 2 da fanadur 1996 differents decisiuns en connex cun l'introducziun dal rumantsch grischun en scola. La scola populara duai elavurar la basa linguistica, quella furman ils idioms. Plinavant duai la scola tegnair quint da la realità linguistica. Fin la fin da la scola populara duai vegnir intermedià infurmaziuns ed elavurà enonuschientschas passivas dal rumantsch grischun. Sin il stgalim da la scola primara duai la confruntaziun cun il rumantsch grischun esser fitg precauta, scriva la regenza da lezzas uras. Sin il stgalim secundar II (gimnasi, scola media) s'inscuntran scolaras e scolaras da differents idioms e perquai duai vegnir attribui

adina dapli atenziun al rumantsch grischun. Experts duaian elvurar concepts correspondent.

Questas decisiuns da principi da la regenza grischuna davart il rumantsch grischun han alur er furmà la basa per la grupp da project che ha g'incumbensa da definir la pusiziun dal rumantsch grischun en scola. En 18 sesidas che han durà per part l'entir di ha la grupp elavurà in concept per l'introducziun dal rumantsch grischun che è dentant restà plirs onns en truclet avant che il squitsch da spargn ha puspè actualisà la dumonda en connex cun ils meds didactics rumantschs. Cun consultar las conferenzas generalas rumantschas e cun metter en consultaziun tar magistras e magisters in questunari correspondent hajan ins empruvà da resguardar tant

sco pussaivel ils giavischs da la magistraglia, punctuescha il concept.

Rg en scola primara

Tenor il concept elavurà 1999 duevan ils dioms furmar la basa per l'introducziun rumantscha en las scolas primaras rumantschas. En vista a la muntada creschenta dal rumantsch grischun duain scolaras e scolaras dentant vegnir confruntads cun questa furma da scrittira. «Per na betg periclar l'acquisiziun dal linguatg na dastga la confruntaziun cun il rumantsch grischun betg succeder memia baud», concluda la grupp da concept. Ed ins avertescha: «Sch'ins deblescha ils idioms sco basa linguistica sa quai periclar il rumantsch en general.» Ed ils linguists concludan ordlonder che la basa linguistica saja talmain francada

uschia ch'ins sappia ristgar da confruntar ils scolaras a moda precauta cun il rumantsch grischun. Ins stoppia dentant tegnair quint da las differenzas localas e regiunalas en la cumpetenza linguistica dals uffants cun porscher soluziuns differenziadas. La finamira da l'introducziun dal rumantsch grischun sin il stgalim primar saja da stgaffir la chapientscha globala e passiva da texts adattads en rumantsch grischun.

Rg sin il stgalim superior

Era sin il stgalim superior duaian ils idioms pledads e scrits furmar la basa per l'instrucziun linguistica. En medem temp duain ils scolaras vegnir confruntads adina dapli er cun il rumantsch grischun. Tuttina avertescha la grupp da concept da sa deditgar era sin il stgalim superior mo precautamain al rumantsch grischun per uschia minimar las interferenzas ed ils scumbigls tranter idiom e rumantsch grischun. Sin quest stgalim vulan ins integrar adina dapli publicaziuns actualas davart il rumantsch grischun.

Rg en scolas al cunfin linguistic

En vischnancas al cunfin linguistic po il rumantsch grischun era vegnir instrui enstagl da l'idiom tradiziunal sco segund linguatg sche la vischnanca aveva gia fin qua ina relaziun betg fitg intensiva cun l'idiom da scrittira emprèndi en scola. La grupp da concept postulescha perquai che ils meds d'instrucziun che stattan a dispuziun en ils idioms duaian era vegnir transponids en rumantsch grischun per l'adiever da las scolas en vischnancas che sa chattan al cunfin linguistic.

Rg en scola media

Cun il nov reglament da maturità ha il rumantsch obtegnì in meglier status. La preschientscha augmentada dal rumantsch sin quest stgalim duaia ins attribuir al rg ina atenziun augmentada. Las enonuschientschas approfondidas dals idioms duai dentant avair vinavant emprima prioritad. En la scola media da diplom duai vegnir introducì l'applicaziun scritta dal rumantsch grischun. Enonuschientschas passivas postulescha ins era per la Scola media mercantila.